

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 11, 2021 | 25.11.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.11.82](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.82)

УДК 911.3

З. В. Бойко,

*к. геогр. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та регіональних студій,
Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0003-0535-3641*

Н. А. Горожанкіна,

*к. геогр. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та регіональних студій,
Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0003-2773-8630*

В. В. Безуглий,

*к. пед. н., доцент кафедри географії,
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0001-6454-3635*

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ПРЕТЕНЗІЇ ТА СПОРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КАРТИ СВІТУ

Z. Boyko

PhD in Geography,

*Associate Professor of the Department of International Economic Relations and Regional Studies,
University of Customs and Finance*

N. Horozhankina

PhD in Geography,

*Associate Professor of the Department of International Economic Relations and Regional Studies,
University of Customs and Finance*

V. Bezugly

PhD (Pedagogi),

*Associate Professor of the Department of Geography,
Oles Honchar Dnipro National University*

TERRITORIAL CLAIMS AND DISPUTES AS A FACTOR OF INFLUENCE ON THE FORMATION OF THE POLITICAL MAP OF THE WORLD

Доведено, що на геополітичну ситуацію сучасного світу мають вплив три глобальні тенденції: утворення нових незалежних держав, об'єднання на добровільних та взаємовигідних засадах суверенних держав у великі союзи, збільшення кількості територіальних претензій та спорів, прикордонних суперечок.

Охарактеризовані тенденції, які мають досить тісний зв'язок, оскільки фігурантами цих питань є власне держави як ключові об'єкти політичної карти, вони можуть бути наслідком

один одного і відбуватися послідовно або хронологічно. Зміни території, які можуть спричинити подальші зміни вже на політичній карті можуть бути правомірні та протиправні. Проаналізована варіація об'єктів та методів, за якими можна систематизувати територіальні претензії та спори дуже широка і різноманітна, це можна зробити за такими науковими напрямками їхнього дослідження як географічний, правовий або юридичний, а також історичний. Простежено, що більшість територіальних спорів та претензій виникало: або між країнами, які у ході історичних перепитій мали стосунки колонії та метрополії, або між країнами, які були втягнуті у військові дії та війни, чи були осередком етнічно-релігійних та сепаратистських міжусобиць.

Також важливим фактором є недобросусідські відносини між державами, що мають спільний кордон, коли певні країни порушують всі можливі норми права та договори, зазіхаючи на територію чи суверенітет сусідньої країни. Досліджено, що найбільша кількість та розмаїття територіальних суперечок спостерігається в азійському регіоні, Антарктида та Арктика як особливі елементи політичної мають статус територій з особливим правовим режимом, що виключає висунення територіальних претензій будь-яких на даний час. Україна має справу з територіальними претензіями, деякі з них є вирішеними за допомогою міжнародних судів, а деякі хоча і є безпідставними, але їхнє вирішення триває.

It is proved that the geopolitical situation of the modern world is influenced by three global trends: the formation of new independent states, unification on a voluntary and mutually beneficial basis of sovereign states into large alliances, increasing territorial claims and disputes, border disputes.

The tendencies which have rather close connection are characterized, as participants of these questions are actually the states as key objects of a political map, they can be a consequence of each other and occur consistently or chronologically. Changes in the territory that may lead to further changes on the political map can be legal and illegal.

The analyzed variation of objects and methods by which it is possible to systematize territorial claims and disputes is very wide and diverse, it can be done in such scientific areas of their research as geographical, legal or juridical, as well as historical. It has been observed that most territorial disputes and claims arose: either between countries that had historical relations between the colony and the metropolis, or between countries that were involved in hostilities and wars, or were the center of ethnic-religious and separatist strife.

Another important factor is bad neighborly relations between states that have a common border, when certain countries violate all possible rules of law and treaties, encroaching on the territory or sovereignty of a neighboring country.

China and India have been found to have the most disputes. This is due to a combination of many factors that complement and interact closely: large area, length of borders, large number of land and sea neighbors, with which under different conditions and historical events could have different relationships, including the struggle for territory, conflict and war. The second largest number of territorial disputes and conflicts is the African subregion, which has more than 20% of the total conflicts. The third largest territorial dispute and conflict is the United States, which accounts for more than 17% of all conflicts. Next in number of territorial disputes and conflicts is Europe, which has more than 15% of the total number of disputes.

Antarctica and the Arctic as special political elements have the status of territories with a special legal regime, which excludes any territorial claims at present. Ukraine is dealing with territorial claims, some of which have been resolved with the help of international courts, and some, although unfounded, are still being resolved.

Ключові слова: політична карта світу; політична географія; територіально-політична система; геополітика; територіальні спори; територіальні претензії.

Keywords: *political map of the world; political geography; territorial-political system; geopolitics; territorial disputes; territorial claims.*

Постановка науково-практичної проблеми. Одним із найбільш гострих та важливих питань, що виникають перед міжнародним суспільством сьогодні, є питання формування політичної карти у відповідності до принципів міжнародного права. Складність цього питання полягає у тому, що сам процес формування постійно супроводжується виникненням тих або інших територіальних проблем. Цими вищезазначеними проблемами безпосередньо виступають: міжнародні територіальні спори та претензії, які існували раніше і які існують, виникають і функціонують сьогодні.

Існує потреба вивчення особливостей територіальних суперечок та протиріч у загальносвітовому масштабі задля виявлення впливу на формування сучасної політичної карти. Саме тому постає гостра необхідність виявлення географічних закономірностей та наукового обґрунтування причин виникнення територіальних спорів, їхнього перебігу та можливих наслідків, тощо.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Дослідженню питання вирішення міжнародних територіальних спорів та претензій присвячені роботи таких науковців, як Г. Анцелевич, М. Буроменський, В. Буткевич, О. Висоцький, В. Євінтов, В. Корецький, Л. Тимченко, Ю. Шемшученко, М. Черкес та ін.

Як відзначає В.Г. Буткевич, найефективнішими способами вирішення територіальних спорів є арбітраж та Міжнародний Суд [3].

Практика Міжнародного Суду ООН щодо вирішення міжнародних територіальних спорів у національній доктрині міжнародного права висвітлюється в роботах інших українських науковців, а саме: Г.О. Анцелевича, М.А. Баймуратова, М.Ю. Черкеса та інших. У зарубіжній доктрині дослідженню цієї тематики присвячено роботи низки учених, зокрема: Б.Т. Самнера (B.T. Sumner), Б.А. Сіммонса (B.A. Simmons), А. Буркхардта (A. Burghardt), К.Х. Кайкобада (K.H. Kaikobad), М.Н. Шоу (M.N. Shaw) та ін.

Питанням території та вирішенню територіальних спорів присвячено чимало наукових праць. Однак, зважаючи на комплексність і складність досліджуваної теми, а також на те, що кількість територіальних спорів, які надходять на розгляд Міжнародного Суду ООН, має тенденцію до зростання, ця тема заслуговує особливої уваги та потребує подальшої розробки.

Метою даного дослідження є аналіз і характеристика територіальних претензій та спорів як одного з факторів, що впливає на формування сучасної політичної карти світу.

Викладення основного матеріалу. Для найглибшого і детального дослідження територіальних претензій і спорів, окрім систематизації за чинниками, факторами, причинами та передумовами їх виникнення (з наведенням конкретних прикладів), доречно прослідкувати географію вищезгаданого питання, проаналізувати загальну ситуацію у світі, наявність певних регіональних особливостей.

Звичайно, що явище, яке ми досліджуємо, є глобальним та космополітичним, тобто воно є всеохоплюючим, характерним для кожного регіону світу, ареал поширення цього аспекту є ширшим ніж може здаватися. Питання з фактичного і юридичного визначення приналежності тієї чи іншої території, які можуть виникати між державами світу, зустрічаються від малих за площею, незаселених островів до цілих материків і величезних акваторій, а кількість учасників таких суперечок зовсім необмежена, що значно ускладнює процес їхнього вирішення.

Використовуючи звіти міжнародних організацій, які перебувають у вільному доступі, ми проаналізували наявність територіальних претензій і спорів у регіонах світу, а саме: в Азії, Америці, Європі, Африці та Океанії, а також взявши окремо Антарктиду та Арктику як території, що мають особливий міжнародно-правовий режим.

Згідно статистичним даним [10,11,20], між державами, що є членами ООН, на сьогоднішній день існує близько 140 територіальних претензій, які є дійсно визнаними.

На рис. 1 відображена загальна ситуація з наявністю територіальних претензій та спорів у тому чи іншому регіоні світу, а також топ-10 країн, які є учасниками у найбільшій кількості територіальних спорів, порівняно з іншими. Так, найбільша кількість суперечок пов'язані із Китаєм та Індією, вони є лідерами не тільки у регіоні, а й у світі. Це спричинено сукупністю багатьох факторів, які доповнюють один одного і тісно взаємодіють, наприклад, велика площа, довжина кордонів, а отже й велика кількість сухопутних та морських сусідів з якими за різних умов та історичних подій могли виникати різні стосунки, у тому числі боротьба за територію, конфлікти та війни.

Рис. 1. Кількість діючих та вирішених територіальних спорів у регіонах та країнах світу (складено за [10,11,12])

Найбільшим осередком є азійський регіон, що має близько 45 % суперечок від загальної кількості. У табл.1 відображені найбільш відомі та проблемні для світової спільноти територіальні спори у межах Азії (рис.2).

Рис. 2. Карта територіальних суперечок Центральної, Східної, Південно-Східної Азії (складено автором за [6, 10, 11, 12])

Таблиця 1.
Територіальні спори та претензії в Азії

Країни, які є учасниками	Загальна інформація
Ізраїль – Сирія – Ліван	Спори щодо Голанських висот та ферми Шебаа. ООН визначає ці землі як сирійські території, але вони були окуповані Ізраїлем.
Індія - Китай	Спори щодо прикордонної ділянки площею близько 140 тис. км ²). Найбільш стратегічним є плато Аксай-чин. Також спірною є територія штату Аруначал-Прадеш.
Індія – Пакистан	Спори щодо приналежності Кашміру (Азад Кашмір, Джаму Кашмір). Є одним з найбільших конфліктів, що може мати тяжкі наслідки для в'язого світу, оскільки обидві держави володіють ядерною зброєю і фактично знаходяться у стані війни.
Китай – Японія – КНДР – Республіка Корея	Спори щодо о-вів Гото, які офіційно належать Японії
Китай – В'єтнам	Спори щодо морських меж Тонкінської затоки, делімітація континентального шельфу, через прикордонні території, за які в минулому були війни і конфлікти..
Японія – Республіка Корея	Спори щодо о-вів Лінкурт (Такешима-Токдо), які офіційно належать Кореї
Японія – РФ	Спори щодо Південних Курильських о-вів, Мала Курильська гряда
Китай – Малайзія – Філіппіни – Тайвань – Бруней – В'єтнам	Спори щодо о-вів Спратлі (попри незначну площу, вони мають важливе значення присутності в регіоні)
Китай – Тайвань – В'єтнам	Спори щодо Парасельських о-вів (попри незначну площу, вони мають важливе значення присутності в регіоні, а також багаті на вуглеводні області шельфу)

(складено за [3,6,10,11,12,15])

Окрім згаданих (табл. 1) територіальних питань, Азія є осередком ще близько 50 подібних, які перебувають переважно на стадії дипломатичних перемовин. Країнами, які пов'язані з переважною більшістю територіальних претензій цього регіону є: Китай, Індія та Японія.

Другим за кількістю територіальних спорів та конфліктів є африканський субрегіон, що має понад 20% конфліктів від загальної кількості. У табл. 2. відображені найбільш відомі та проблемні для світової спільноти територіальні спори Африки.

Таблиця 2.
Територіальні спори та претензії в Африці

Країни, які є учасниками	Загальна інформація
Єгипет – Судан	Спори щодо Халаїбського трикутника(прикордонна територія площею понад 20 тис км ² , з виявленими запасами нафти), перебуває під контролем Єгипту.
Марокко – Іспанія	Спори щодо іспанських анклавів: Сеута та Мелілья, а також о-ви Чафарінас, Альхусемас, Велес-де-ла- Гомера.
Велика Британія – Маврикій – Сейшельські острови	Спори щодо приналежності о-вів Чагос (о. Дієго-Гарсія на якому знаходиться військова база). Уряд Маврикію переконаний, що Лондон незаконно приєднав до своїх заморських територій архіпелаг Чагос у південній частині Індійського океану.
Мадагаскар – Франція	Спори щодо о-вів Індійського океану, які належать Франції: Риф Баса-да-Індія, о-ви Європа, Жуан-ді-Нова, Глорйоз.
Кенія-Ефіопія-Південний Судан	Спори щодо Ілемського трикутника, станом на сьогоднішній день територію (площа понад 10 тис км ²) контролює Кенія (де-факто).
Марокко – Сахарська Арабська Демократична Республіка	Спори щодо Західної Сахари (прибережний район на заході Африки багатий на природні ресурси). На 80% контролюється Марокко
Алжир – Лівія	Лівія претендує на 32 тис. км ² території на південному сході Алжиру.
Намібія – ПАР	Спори щодо приналежності Волфш-Бей, який є головним портом Намбії, а також щодо проведення державних кордонів (оскільки через встановлені межі Намібія не може використовувати ресурси р. Оранжева)
Сомалі-Ємен	Спори щодо приналежності архіпелагу Сокотра, який офіційно належить Ємену.

(складено за [3,10,11,12])

Окрім названих (табл. 2) територіальних питань, Африка є осередком ще близько 30 подібних, які перебувають переважно на стадії дипломатичних перемовин, але й наявні, де час від часу застосовуються військова агресія, збройні напади. Переважна більшість територіальних претензій даного субрегіону пов'язані або з колишніми метрополіями (як Іспанія, Франція, Велика Британія), або з їхніми колишніми колоніями (Єгипет, ПАР, Марокко, Алжир). Більшість з суперечок є наслідками етнічних протистоянь, проведення кордонів боротьби за багаті на природні ресурси райони.

Наступним за кількістю територіальних спорів та конфліктів є Американський регіон, що має понад 17% від загальної кількості конфліктів. У табл. 3 відображені найбільш відомі та проблемні для світової спільноти територіальні спори Америки.

Таблиця 3.
Територіальні спори та претензії Америки

Країни, які є учасниками	Загальна інформація
Аргентина-Велика Британія	Спори щодо Фолклендських (Мальвінських) о-вів, Південна Джорджія та Південних Сандвічевих. Є заморськими територіями Великої Британії, раніше відбувалися збройні конфлікти, проте зараз питання намагаються вирішити дипломатичними засобами.
Болівія-Чилі	Болівія прагне відновити вихід до моря, який був втрачений внаслідок війни, претендує на частину пустелі Атаками, та води р. Лоа.
Еквадор-Перу	Еквадор претендує на 325 тис. км ² у басейні Амазонки (нині департамент Перу Лорето).
Канада-Данія	Спори щодо о. Ганса, який розташовується між канадським узбережжям і о. Гренландія) має важливе стратегічне значення для обох країн.
США-Канада	Спори щодо територіальних вод (море Бофорта (між Юконом та Аляскою), протоки Діксон та Хуана-де-Фука та деякі інші арктичні води), а також о. Макіас Сіл

(складено за [3,10,11,12,19])

Окрім наведених (табл.3.) територіальних питань, Америка є осередком ще близько 20 подібних, які перебувають переважно на стадії дипломатичних перемовин. Переважна більшість територіальних претензій цього регіону пов'язані або з колишнім метрополіями (як Іспанія, Велика Британія, Португалія), або з їхніми колишніми колоніями (Чилі, Аргентина, Перу, Бразилія, Канада тощо). Більшість із суперечок щодо проведення кордонів, боротьби за багаті на природні ресурси райони, а також за стратегічні об'єкти акваторій.

Наступною за кількістю територіальних спорів та конфліктів є Європа, що має понад 15% від загальної кількості спорів. У табл. 4. відображені найбільш відомі та проблемні для світової спільноти територіальні спори Європи.

Таблиця 4
Територіальні спори та претензії в Європі

Країни, які є учасниками	Загальна інформація
Хорватія-Сербія	Спори щодо о-вів Шаренгард та Вуковар, що розташовані на р. Дунай, а також за деякі прикордонні території.
Іспанія-Велика Британія	Спори щодо Гібралтару (безпосередньо трактування Утрехтського договору). Офіційно є заморською територією Великої Британії (серед місцевого населення кілька разів було проведено референдуми щодо іспанського та британського вектору розвитку стосунків, у результаті саме за других було віддано більшу частину голосів)
Греція-Туреччина	Спори щодо морських меж Егейського моря і повітряного простору, а також за о-ви Іміа, Кардак.
Ісландія-Велика Британія-Данія-Ірландія	Спори щодо скелі Роколл (незаселена частина згаслого вулкану), що знаходиться в Атлантичному океані і має стратегічне значення для названих країн, процес розгляду має лише дипломатичний характер.
Росія-Україна	У 2014 р. із застосуванням збройних сил Росії був окупований та анексований Кримський п-рів, який є адміністративною одиницею України, дані дії цивілізований світ розцінив як неправомірні, а ООН не визнає претензії Росії на Крим. Також існували претензії щодо о. Тузла в Керченському проливі, мис Сарич .

(складено за [3,10,11,12])

Окрім зазначених (табл. 4) територіальних питань, Європа є осередком ще близько 15 подібних, які перебувають переважно на стадії дипломатичних перемовин. Більшість територіальних претензій пов'язано з прибережними територіями та об'єктами акваторії (острови, півострови), що мають важливе стратегічне значення.

Для регіону Океанії характерна незначна кількість територіальних спорів та претензій (у світовому масштабі) – менше 5%. Такими є:

- претензії щодо островів в Торресовій протоці, які розташовані між австралійським півостровом Кейп-Йорк та о. Нова Гвінея (відповідно спір між Австралією та Папуа-Новою Гвінеєю);
- претензії щодо о-вів Матью та Хантерс між Новою Каледонією (заморська територія Франції) та Вануату;
- наявна незначна кількість претензій, що стосуються рифів: Беверідж, Альберт Маєр, Тева-і-Ра, Міневра та ін. між країнами Нова Зеландія, Тонга, Фіджі та Новою Каледонією відповідно [3,11,12].

Особливий правовий статус і особливе місце на політичній карті мають території Арктики та Антарктиди, а отже територіальні претензії щодо цих регіонів розглядаються інакше, відповідно до загальноприйнятих норм міжнародного права (рис.3) [7].

Рис. 3. Карта територіальних претензій та спорів арктичного регіону (складено за [7, 16])

Арктичний регіон на початку ХХІ ст. привертає все більшу увагу провідних країн світу, адже він має великий потенціал, який полягає у:

- по-перше, у значних родовищах природних ресурсів, які тут містяться;
- по-друге, освоєння північних морських шляхів, яке відповідно несе в собі економічні вигоди;
- по-третє, все більш прибутковим стає рибний промисел [2].

Юридичний статус цього регіону регулюється низкою міжнародних угод. Серед них наявні документи як універсального характеру, так і спеціально прийняті з метою впорядкування та регламентування міждержавних відносин, які стосуються арктичних просторів, саме такими є:

- Конвенція ООН з морського права (1982 р.);
- Лялліссатська декларація (2008 р.) [2, 7, 17].

Крім цього, важливим елементом міжнародних відносин в регіоні та регулятором для вирішення суперечок є створена у 1996 р. Арктична Рада, також важливим майданчиком для переговорів є формат «Арктичної п'ятірки», до якої входять, США, Канада, Данія, Норвегія та Росія.

Намагання окремих країн збільшити свої морські економічні зони за рахунок претензій на континентальний шельф – це мабуть-таки найгостріша проблема міждержавних відносин для арктичного регіону. Поки боротьба у цьому аспекті відбувається лише на дипломатичному рівні. Хоча дуже частим явищем є спроби маніпуляцій за допомогою наукових досліджень, мається на увазі, що країни фінансують арктичні експедиції задля отримання доказів виправданості своїх вимог чи претензій.

Територіальні претензії в Арктиці. Представники Росії стверджують, що підводні хребти Ломоносова та Менделєєва – це природне продовження Східносибірської континентальної платформи, а отже вони не можуть вважатися океанічними утвореннями Північного Льодовитого океану. Таким чином, вони намагаються довести, що претендують на ділянку шельфу площею 1,2 млн. км². Протилежну позицію має Данія, яка запевняє, що хребет Ломоносова, який проходить через центральну частину океану, є продовженням о. Гренландія. Внаслідок цього вже датчани претендують на ділянку шельфу площею приблизно в 895 тис км², який також включає в себе територію Північного полюсу. Існує ще одна доволі цікава версія чи то теорія, за якою Канада вважає це гірське утворення продовженням Північноамериканського континенту, що дає цілком реальні підстави для її претензій. США мають значно менші «апетити», вони претендують на розширення кордонів американської зони до 600 миль від північного узбережжя Аляски. Кожна з вищеназваних версій суперечує одну одну, саме тому це питання занадто складне для свого вирішення, принаймні нині. То ж сьогодні суперечка між арктичними країнами щодо цих територій хоч і загострюється, проте продовжує залишатися «на папері» як наукові теорії [12,18].

Основні положеннями Договору про Антарктику відображені на рис. 4.

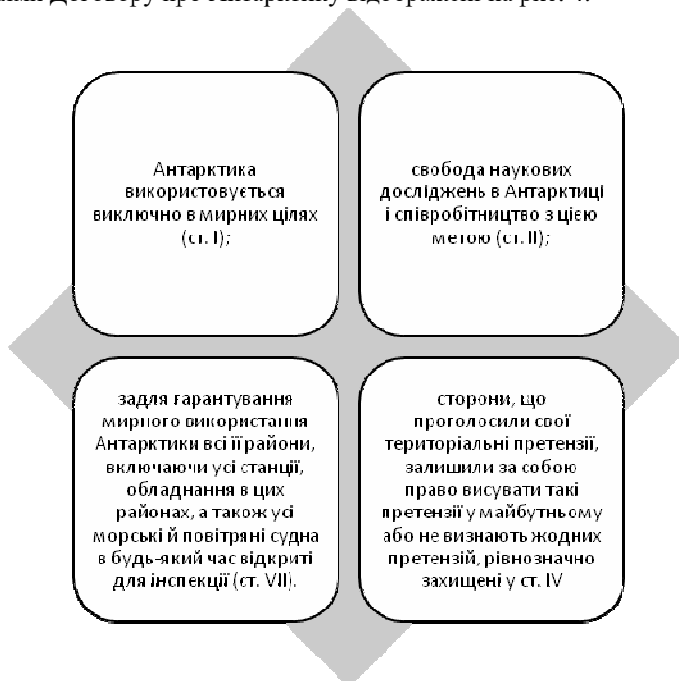

Рис. 4. Ключові положення Договору про Антарктиду
(складено а за [1,5,7])

Антарктичний регіон володіє не лише особливим комплексом природних умов та ресурсів, а й особливим міжнародно-правовим статусом, які регулюється відповідним договором. Договір про Антарктику було підписано 1 грудня 1959 р. у Вашингтоні дванадцятьма державами, вчені яких активно проводили дослідження на території Антарктики та навколо неї. Договір набув чинності в 1961 р., і з тих пір до нього приєдналося чимало інших держав. 17 вересня 1992 р. Верховна Рада України прийняла Постанову «Про приєднання України до Договору про Антарктику 1959 року». Договір набув чинності для України з 28 жовтня 1992 р. [7,16].

Територіальні претензії в Антарктиді: Першими, хто поклав початок односторонніх територіальних претензій на антарктичні території були англійці ще в 1908 р. Вони першими намагалися реалізувати свої претензії в Антарктиці шляхом секторального поділу, під яким розуміється розповсюдження державою суверенітету на всі землі у межах оголошеного сектору, вершиною якого є полюс, бічними гранями – визначені меридіани, а основою – конкретна широта або, як в Арктиці, узбережжя держави. Правові підстави на територіальні претензії у цьому регіоні у тій чи іншій формі, намагалися реалізувати: Англія, Нова Зеландія, Австралія, Франція, Норвегія,

Аргентина та Чилі, хоча вони були різні за своїм принципом. Ці держави використовують посилення на право першовідкривача, тобто можуть мати правонаступництво за принципом *uti possidetis*, у офіційних актах якого йдеться про набуття тією чи іншою країною прав володіння, виконання адміністративних актів, здійснення юрисдикції, секторальний підхід, географічну близькість, геологічну схожість [4, 9, 13].

Для європейських держав, а також в певною мірою Австралії та Новій Зеландії характерні посилення на право першовідкривача тих або інших антарктичних районів, проведення протягом тривалого часу серйозних наукових досліджень і як наслідок мати підстави для територіальних претензій. У свою чергу Франція та Норвегія обґрунтовують свої права на антарктичні землі відкриттям та дослідженням об'єктів регіону, які здійснювалися французькими та норвезькими громадянами відповідно.

Австралія та Нова Зеландія спираються на відкриття, що були здійснені в XIX ст. англійцями, а пізніше в XX ст. вже австралійськими мореплавцями. Окрім того австралійці та новозеландці в якості підстав своїх домагань висувають докази про економічну, стратегічну та екологічну значимість для їхніх країн відповідних антарктичних територій через те, що вони знаходяться порівняно близько до Австралії та Нової Зеландії. Деякі південноамериканські країни, наприклад, Аргентина та Чилі – більше посилюються на географічну близькість та геологічну подібність Антарктиди з їх континентом [8].

Висновки. Отже, було проведено дослідження географічних аспектів територіальних спорів та претензій у світовому масштабі, провівши систематизацію за регіонами світу, було виявлено ряд закономірностей. Територіальний спір – це існування вже сформованих розбіжностей, претензій відносно чітко визначеного об'єктивно існуючого предмету суперечки. Якщо порівнювати з різними типами міждержавних конфліктів (у тому числі збройних) саме територіальні спори належать до тих, які найчастіше призводять до ситуацій з важкими наслідками та комплексним характером. Міжнародне право допускає лише мирне врегулювання міжнародних спорів. Незаперечним фактом є те, що більшість територіальних спорів та претензій виникало: або між країнами, які під час історичних перепитів мали стосунки колонії та метрополії, або між країнами, які були втягнуті у військові дії та війни, чи були осередком етнічно-релігійних та сепаратистських міжусобиць. Також важливим фактором є недобросусідські відносини між державами, що мають спільний кордон, коли певні країни порушують всі можливі норми права та договори, зазіхаючи на територію чи суверенітет сусіда, при цьому, використовуючи зброю та політичний тиск (випадок з яким зіткнулися і ми безпосередньо).

Найбільше різноманіття територіальних питань спостерігається в азійському регіоні, Антарктида та Арктика як особливі елементи політичної мають статус територій з особливим правовим режимом, що виключає висунення будь-яких територіальних претензій на даний час. Україна має справу з територіальними претензіями, деякі з них є вирішеними за допомогою міжнародних судів (наприклад, суперечка з Румунією щодо о. Зміїний та акваторії Чорного моря), а деякі ні, наприклад, окупація та анексія АР Крим Росією).

Література.

1. Abbink B. Antarctica in the 1980s: subject of international politics // Steps of Foundation of Institutionalized Antarctic Research / Edited by Cornelia Lüdecke. Munich, 2007. 163–177 pp.
2. Баранник А., Вознюк І. Арктика как важный геостратегический регион столкновения национальных интересов ведущих зарубежных стран // Зарубежное военное обозрение. 2009. №1. С. 3–11.
3. Буткевич В.Г. Міжнародне право: Основні галузі: підручник. К.: Либідь, 2004. 816 с.
4. Голицын В.В. Антарктика: тенденции развития режима. М.: Междунар. отношения, 1989. 336 с.
5. Граничина О. А. Математико-статистические метода психолого-педагогических исследований. ВВМ, 2012. 115 с.
6. Спори в Південно-Китайському і Східнокитайському морях // Щорічник СІПРІ 2015. Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека. К.: 2016. С. 248–272.
7. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 608с.
8. Топчів О.Г. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Херсон: 2015. 372 с.
9. Федчук А. Структура широкомасштабного управління у районі станції Академик Вернадський // Український антарктичний журнал. 2009. № 8. С. 307–319.
10. Conflict Database // Conflict Barometer. 2019. Retrieved from. URL: <https://hiik.de/data-and-maps/conflict-database/>
11. World Factbook // CIS. 2019. Retrieved from: URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
12. Nationmaster. URL: <https://www.nationmaster.com/>
13. Науковий комітет з арктичних досліджень. URL: <https://www.scar.org/>
14. Національного антарктичного наукового центру (колишній Український антарктичний центр). URL: <http://uac.gov.ua/>
15. Офіційний веб-сайт Асоціації держав Південно-Східної Азії. URL: <http://www.aseansec.org/>

16. Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини. URL: <http://www.echr.coe.int/echr/>
17. Офіційний веб-сайт Міжнародного Трибуналу з морського права. URL: <http://www.itlos.org/>.
18. Офіційний веб-сайт Міжнародної морської організації. URL: <http://www.imo.org/Pages/home.aspx/>
19. Офіційний веб-сайт Організації американських держав. URL: <http://www.oas.org/en/default.asp/>
20. Офіційний веб-сайт Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://www.un.org/ru/>.

References.

1. Abbink, B. (2007), "Antarctica in the 1980s: subject of international politics", *Steps of Foundation of Institutionalized Antarctic Research*, Edited by Cornelia Lüdecke, Munich, pp. 163–177.
2. Barannik, A. and Voznjuk, I. (2009), "The Arctic as an important geostrategic region of the clash of national interests of leading foreign countries", *Zarubezhnoe voennoe obozrenie*, vol. 1, pp. 3-11.
3. Butkevich, V.G. (2004), *Mizhnarodne pravo: Osnovni galuzi: pidruchnik* [International law: Main areas: textbook], Libid', Kyiv, Ukraine, P. 816.
4. Golycyn, V.V. (1989), *Antarktika: tendencii razvitija rezhima* [Antarctica: Regime Development Trends], Mezhdunar. otnoshenija, Moscow, Russia, P. 336.
5. Granichina, O. A. (2012), *Matematiko-statisticheskie metoda psihologo-pedagogicheskikh issledovanij* [Mathematical and statistical methods of psychological and pedagogical research], VVM, P. 115.
6. SIPRI Yearbook 2015 (2016), *Arms, Disarmament and International Security Disputes in the South China and East China Seas*, Kyiv, Ukraine, pp. 248-272.
7. Telipko, V. E. and Ovcharenko, A. S. (2010), *Mizhnarodne publichne pravo: Navch. posib.* [International Public Law: A textbook], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, P. 608.
8. Topchiiev, O.H. (2015), *Rehionalistyka: heohrafichni osnovy rehionalnoho rozvytku i rehionalnoi polityky* [Regional studies: geographical bases of regional development and regional policy], Kherson, Ukraine, P. 372.
9. Fedchuk, A. (2009), "The structure of large-scale management in the area of the station Academician Vernadsky", *Ukrainskyi antarktychnyi zhurnal*, vol. 8, pp. 307-319.
10. Conflict Database // Conflict Barometer. 2019, [Online], available at: <https://hiik.de/data-and-maps/conflictdatabase/> (Accessed 24 Oct 2021).
11. World Factbook // CIS. 2019. [Online], available at: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (Accessed 24 Oct 2021).
12. Nationmaster. [Online], available at: <https://www.nationmaster.com/> (Accessed 24 Oct 2021).
13. Arctic Research Committee, [Online], available at: <https://www.scar.org/> (Accessed 24 Oct 2021).
14. National Antarctic Research Center (formerly the Ukrainian Antarctic Center), [Online], available at: <http://uac.gov.ua/> (Accessed 24 Oct 2021).
15. Official website of the Association of Southeast Asian Nations, [Online], available at: <http://www.aseansec.org/> (Accessed 24 Oct 2021).
16. Official website of the European Court of Human Rights, [Online], available at: <http://www.echr.coe.int/echr/> (Accessed 24 Oct 2021).
17. Official website of the International Tribunal for the Law of the Sea, [Online], available at: <http://www.itlos.org/> (Accessed 24 Oct 2021).
18. Official website of the International Maritime Organization, [Online], available at: <http://www.imo.org/Pages/home.aspx/> (Accessed 24 Oct 2021).
19. Official website of the Organization of American States, [Online], available at: <http://www.oas.org/en/default.asp/> (Accessed 24 Oct 2021).
20. The official website of the United Nations, [Online], available at: <http://www.un.org/ru/> (Accessed 24 Oct 2021).

Стаття надійшла до редакції 27.10.2021 р.